

УДК 069.6:070.4(477.8)(091)

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/72-2-7>

Марія ЛАВНІЧЕК,
orcid.org/0000-0002-3468-9622

старший музейний доглядач
Королівського замку на Вавелі – Державна колекція мистецтв
(Краків, Польща) melnychuk177@gmail.com

МУЗЕЙНЕ ЖИТТЯ ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЕЙ УКРАЇНИ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ МІСЦЕВОЇ ПРЕСИ 1939–1941 РР.)

Метою дослідження є висвітлення особливостей функціонування музейних закладів західноукраїнських земель в умовах радянської системи на початку Другої світової війни (1939–1941) на основі аналізу повідомлень, розміщених в місцевій радянській пресі. У статті оприлюднено матеріали газет «Вільна Україна», «Червоний прапор» (Львів), «Радянська Волинь» (Луцьк), «Червоний прапор» (Рівне), «Вільне життя» (Тернопіль), «Більшовицька правда» (Дрогобич), «Радянська Буковина» (Чернівці). Автор характеризує стан висвітлення діяльності музеїв на шпальтах партійної періодики та його зв'язок з процесом радянзації західних областей України та Північної Буковини. З цією метою визначено два періоди у підході до висвітлення музейної тематики в пресі. Вони напряму пов'язані з наслідками радянзації музейної галузі регіону. Перший розпочався з часу приєднання західноукраїнських територій до УРСР у вересні 1939 р. і тривав до проголошення постанови РНК УРСР «Про організацію музеїв і бібліотек у західних областях України» від 08 травня 1940 р.; другий продовжувався до початку німецької окупації 22 червня 1941 р. Виокремлено чотири основні теми музейного життя відповідно до кількості згадок у пресі: виставкова, пам'яткоохоронна та наукова діяльність музейних закладів в умовах радянської системи; замітки про музейні заклади та пам'ятки; реорганізація музейної мережі та націоналізація культурних надбань; створення нових музейних осередків.

Підкреслюється, що найкраще в місцевій пресі представлені музейні заклади м. Львова, зокрема, Державний обласний музей мистецького промислу та Державна обласна картинна галерея. Повідомлення про музейне життя Львова зустрічаються й на сторінках часописів інших областей. Значна частина музейних закладів, зокрема обласних, залишилися поза увагою радянської преси, що обумовлювалося відсутністю належних приміщень для здійснення повноцінної діяльності. Критичний аналіз матеріалів преси дав можливість визначити нові тенденції в західноукраїнському музейництві з початком радянського періоду: представниками цільової аудиторії відтепер були селяни та трудова інтелігенція; пропаганда радянського способу життя серед місцевого населення відбувалася через виставкову діяльність; популяризація музеїв та культурних пам'яток здійснювалася на тлі критики польської системи влади.

Ключові слова: музей, музейна мережа, преса, західні області України, музейна діяльність, націоналізація, радянська.

Mariia LAVNICHEK,
orcid.org/0000-0002-3468-9622

Museum Protection Staff
Wawel Royal Castle – State Art Collection
(Krakow, Poland) melnychuk177@gmail.com

MUSEUM LIFE IN THE WESTERN REGIONS OF UKRAINE (BASED ON THE MATERIALS OF THE LOCAL PRESS IN 1939–1941)

The purpose of the study is to highlight the peculiarities of the functioning of museum institutions in the western Ukrainian lands under the soviet system at the beginning of World War II (1939–1941) based on the analysis of reports published in the local soviet press. The article presents the materials of the newspapers «Free Ukraine», «Red flag» (Lviv), «Soviet Volyn» (Lutsk), «Red flag» (Rivne), «Free life» (Ternopil), «Bolshevik Truth» (Drohobych), and «Soviet Bukovyna» (Chernivtsi).

The author characterizes the state of coverage of museum activities in the columns of party periodicals and its connection with the process of sovietization of the western regions of Ukraine and Northern Bukovyna. For this purpose, two periods have been identified with the approach to the coverage of museum topics in the press. They are directly related to the consequences of the Sovietization of the museum industry in the region. The first period began with the accession of the western Ukrainian territories to the Ukrainian SSR in September 1939 and lasted until the proclamation of the resolution of the Council of People's Commissars of the Ukrainian SSR «On the Organization of Museums and Libraries in the Western Regions of Ukraine» of May 08, 1940; the second period lasted until the beginning of the German occupation on June 22, 1941. Four main themes of museum life are identified according to the number of references

in the press: exhibition, monument protection, and research activities of museum institutions under the soviet system; notes about museum institutions and monuments; reorganization of the museum network and nationalization of cultural property; and creation of new museum units.

It is emphasized that Lviv museum institutions, in particular, the State Regional Museum of Arts and Crafts and the State Regional Art Gallery, are best represented in the local press. Reports about museum life in Lviv are also found on the pages of magazines from other regions. Many museum institutions, including regional ones, were ignored by the soviet press due to the lack of proper premises for their full-fledged activities. A critical analysis of the press materials made it possible to identify new trends in western Ukrainian museums since the beginning of the Soviet period: the target audience was now peasants and labor intellectuals; propaganda of the soviet way of life among the local population was carried out through exhibition activities; popularization of museums and cultural monuments was carried out against the background of criticism of the Polish system of government.

Key words: museum, museum network, press, western regions of Ukraine, museum activity, nationalization, sovietization.

Постановка проблеми. Важливим етапом дослідження історії розвитку українського музейництва західних областей України на початку Другої світової війни є опрацювання матеріалів місцевої преси, що виходила в період 1939–1941 рр. Критичний аналіз повідомлень, розміщених в періодичних виданнях, дозволяє комплексно охарактеризувати радянську політику та її наслідки в музейній сфері на території етнічних західноукраїнських земель на початку Другої світової війни, виявити нові явища, які не знайшли відображення в інших джерелах, спростувати чи підтвердити окремі факти історії українського музейництва, простежити динаміку впровадження змін у музейній сфері в означений хронологічний період.

Аналіз досліджень. Висвітлення окремих аспектів функціонування музеїв на теренах західних областей України на початковому етапі Другої світової війни розпочалися ще в радянський період. До прикладу, питання реорганізації музейної мережі частково підняте в публікації Ю. Омельченка (Омельченко, 1975), функціонування музеїв етнографічного профілю, зокрема розпорошення та нищення музейних колекцій описане в монографії Г. Скрипник (Скрипник, 1989). Після проголошення незалежності України дослідницькі процеси активізувалися, зокрема, через проблему реституції української культурної спадщини, втраченої в роки Другої світової війни. Питання реорганізації музейної мережі розкриті в наукових розвідках Ф. Рябчикової (Рябчикова, 2012), С. Терського (Терський, 2013). Процес розпорошення та переміщення окремих музейних колекцій частково висвітлені в дослідженнях Р. Дзюбана (Дзюбан, 2012), наукова та пам'яткоохоронна діяльність – С. Терського (Терський, 2005), О. Петровського (Петровський, 2013). Регіональний розвиток музейництва та функціонування окремих музейних осередків західноукраїнського регіону після вересневих подій 1939 р. висвітлювали І. Горбан (Горбан, 2010), І. Горак (Горак, 2013), М. Лавнічек (Лавні-

чек, 2016), Р. Маньковська (Маньковська, 2016), В. Овсійчук (Овсійчук, 2017) та ін. У польській історіографії головний акцент робиться на долі польської культурної спадщини, яка зберігалася у музеях Львова, в роки Другої світової війни (дослідження Мачея Матвієва, (Мачей Матвієв, 2006; Даріуша Мательського (Dariusz Matelski, 2015).

Однак, залучення місцевої періодики як джерела з історії функціонування музейних закладів західних областей України в умовах радянської системи на початку Другої світової війни в наукових розвідках фактично відсутнє. Відповідно, окремі аспекти музейного життя регіону залишаються висвітленими частково.

Мета статті – комплексно дослідити діяльність музейних закладів регіону на початковому етапі Другої світової війни на основі матеріалів радянської періодики, виданої в період 1939–1941 рр. на території західноукраїнських областей – «Вільна Україна», «Червоний прапор» (Львів), «Радянська Волинь» (Луцьк), «Червоний прапор» (Рівне), «Вільне життя» (Тернопіль), «Радянська Буковина» (Чернівці), «Більшовицька правда» (Дрогобич). Для реалізації мети поставлено наступні завдання: проаналізувати ступінь висвітлення музейної діяльності на сторінках преси; виокремити чинники, що впливали на процес висвітлення інформації про музейну діяльність; проаналізувати основні напрями музейної діяльності згідно повідомлень у місцевій пресі.

Виклад основного матеріалу. Присутність музейних закладів в радянській місцевій пресі 1939–1941 рр. не є однаковою для всіх областей. Найкраще на шпальтах місцевої періодики «Червоний прапор» та «Вільна Україна» представлено львівське музейництво. Тому доцільно виокремити львівські періодичні видання в окрему групу. Разом з тим варто виділити два періоди висвітлення у місцевій пресі історії музейництва західноукраїнських областей на початку Другої світової війни. Перший – від приєднання

західноукраїнських територій до Української РСР у вересні 1939 р. і до проголошення постанови Ради народних комісарів УРСР «Про організацію музеїв і бібліотек у західних областях України» від 08 травня 1940 р.; другий тривав до початку німецької окупації 22 червня 1941 р. Також автор здійснив спробу тематично об'єднати повідомлення в пресі та виокремив чотири основні теми музейного життя відповідно до частоти згадок: виставкова, пам'яткоохоронна та наукова діяльність музейних закладів в умовах радянської системи; історичні замітки про музейні заклади і пам'ятки; реорганізація музейної мережі та націоналізація культурних надбань (переміщення музейних колекцій як наслідок реорганізації); створення нових музейних осередків.

Львівські періодичні видання «Червоний прапор» та «Вільна Україна» про музейне життя міста в 1939–1941 рр.

Період перший. Приєднавши восени 1939 р. західні землі України до Радянського Союзу, що до того входили до складу Другої Речі Посполитої, та влітку 1940 р. Північну Буковину, яка належала Румунії, радянська влада розпочала процес радянзації і в музейній галузі. Цей процес включав реорганізацію музейної мережі новостворених областей, націоналізацію приватних колекцій, розподіл музейних збірок між музеями радянської України, кадрові перестановки.

Питання про нову музейну мережу західноукраїнських областей буде вирішено згодом і проголошено в постанові РНК УРСР «Про організацію музеїв і бібліотек у західних областях України» від 08 травня 1940 р. (далі – Постанова). Не потрібно робити складних підрахунків, щоб зрозуміти, що від періоду приєднання до остаточного розв'язання питання музейної мережі приєднаних територій пройде більш ніж півроку. У цей період більшість музеїв західних областей України перебували в хаосі. Відсутність конкретного плану дій, невизначеність в підпорядкуванні музеїв, масові кадрові перестановки, «чистки» та інші процеси перенесли практичну музейну діяльність на другий план. Тому очевидно, що кількість повідомлень у місцевій пресі про діяльність окремих музеїв Львова з вересня 1939 р. до травня 1940 р. незначна. Тематично вони стосуються, насамперед, основних напрямів діяльності музеїв, реорганізації музейної мережі Львова та націоналізації приватних колекцій.

Реорганізація музейної мережі та націоналізація культурних надбань. На шпальтах газет представники радянської влади, комунікуючи з читачем про культуру на початковому етапі Другої світо-

вої війни, головний акцент робили на закріплені негативних установок, пов'язаних з попередньою польською владою. Не сприяння розвитку української культури, відсутність та заборона української мови в культурних та освітніх закладах, тиск на українські культурні осередки були правдивими аргументами, а тому ефективними. В частини українського населення західних областей з'явилася віра у відродження національного культурного надбання. Що цікаво, радянська влада активно підтримувала її «палкими лозунгами» зі шпальт газет, але разом з тим негайно взялася за заборону діяльності українських культурних осередків, які трактувала як «націоналістичні». Яскравим прикладом цього є повідомлення від 14 жовтня 1939 р. в газеті «Червоний прапор» під заголовком «Повернені скарби». У кращих традиціях радянської пропаганди автори звинувачували польську владу в неналежному ставленні до української культурної спадщини, а саме скарбів бібліотеки та музею Наукового товариства імені Шевченка (до 1940 р. був відомий як Український національний музей ім. Шевченка). Зазначено, що українці не мали належного доступу ні до бібліотеки, ні до музеїв Товариства, а державне фінансування закладу було мізерним (Czerwony Sztandar, 1939. 14 pazdziernika: 4). Відзначимо, що НТШ напередодні Другої світової війни насправді переживало важкі часи, адже в фінансуванні його діяльності польська сторона зацікавлена не була. Зокрема, зменшувалася активність української спільноти в підтримці закладу.

Можна було б уявити ідеальну картинку, що прихід радянської влади змінить ситуацію. Однак відомо, що одночасно з виходом цього випуску газети радянська влада розпочала процес націоналізації бібліотеки та музею Товариства, який завершився повною його ліквідацією в січні 1940 р. (Кубійович, 1973).

Разом з тим, з повідомлення можна довідатися про характер колекцій музею при НТШ. Зазначено, що заклад володіє етнографічними колекціями (українське традиційне вбрання, посуд, вишиванки, килими), творами мистецтва, зокрема, автопортретом Т. Г. Шевченка. Перераховано й унікальні зібрання бібліотеки Товариства: дві тисячі листів до Івана Франка від М. Коцюбинського, Лесі Українки, М. Лисенка, І. Нечуя-Левицького; рукописи П. Грабовського, Лесі Українки, М. Коцюбинського. Дізнаємося також про нову категорію музейної аудиторії – військові червоної армії та інтелігенція, які приїжджали «з-за Збруча» та виявляли велику зацікавленість закладом (Czerwony Sztandar, 1939. 14 pazdziernika: 4).

19 листопада 1939 р. редакційна команда газети «Червоний прапор» в повідомленні під заголовком «Охорона пам'яток культури, музейних колекцій і бібліотек» сповістила львів'ян про створення робочої комісії з охорони пам'яток історії та культури. В дописі перераховані основні її обов'язки: нагляд за забезпеченням охорони всіх музеїв, бібліотек, архівів, пам'яток історії та культури, які належали польській владі та приватним особам, котрі покинули західноукраїнські землі. Зокрема, в повідомленні перераховані член, заступник та голова комісії: Михайло Возняк, Іван Крип'якевич та Петро Панч – відповідно (Czerwony Sztandar. 1939. 19 listopada: 1). Основним завданням, яке комісія мала вирішити, була не «охорона» пам'яток, а навпаки – пришвидшення процесу ліквідації існуючої музейної мережі міста та створення нової, за радянським зразком; розпорошення музейних колекцій. Разом з тим, розміщене на першій сторінці газети повідомлення трактувалося як надважливе. Влада таким чином прагнула сповістити місцеве населення, що розпочинається велика культурна реорганізація, яка передбачала цілковиту ліквідацію польської системи.

В одному із випусків львівської газети «Червоний прапор» у повідомленні із заголовком «Оссоленіум» автор від імені керівництва закладу закликав місцевих жителів та окремі інституції до передачі всіх цінних предметів, рукописів, музейних збірок, зокрема таких, які мають відношення до польської культури, керівництву закладу. Як зазначалося в статті, це потрібно для наукових цілей. Заклад обвинувачували в нівелюванні науковою діяльністю та збагаченні видавництва «Оссоленіуму» за рахунок продажу підручників для шкіл. Відзначено, що реорганізація таких закладів має на меті їх перетворення в «осередки широкої культурної діяльності» (Czerwony sztandar. 1939. 2 grudnia: 3). Радянській владі цей задум вдалося реалізувати. Вже в березні 1941 р. відкрилася виставка, приурочена до 80-ї річниці від дня смерті Т. Шевченка. Представлені на виставці експонати (книги, картини, фотографії, скульптури, розміщені у 18 секціях виставки) мали на меті показати поета як революціонера-демократа та художника (Czerwony Sztandar. 1941. 9 marca: 6).

У квітневому випуску газети «Вільна Україна» за 1940 р. знаходимо повідомлення про Львівську картину галерею. В ньому йдеться, що основу музейної колекції закладу становлять збірки колишнього українського національного музею та міської галереї, а також збірки приватних колекцій Б. Ожеховича, К. Бруницького, Дідушицьких, Глу-

ховських та ін. Таким чином, на сторінках періодики відображено результати ліквідації музеїв Львова та розпорошення колекцій і збірок в ході реорганізації музейної мережі. Зазначалося, що з 01 травня 1940 р. музеї та галереї міста стануть доступними для відвідування.

Звісно ж, згідно найліпших радянських традицій було засуджено попередню польську владу, обвинувачено її в бездіяльності щодо збереження культурних та історичних пам'яток, у несприятливому розвитку музеїв. Відзначалося, що ціль нового радянського музею – задоволення «естетичних та культурних потреб найширших мас робітників, селян і трудової інтелігенції» (Вільна Україна. 1940. 18 квітня: 6). Тут бачимо чітке окреслення цільової аудиторії радянського музею, цілковиту розбіжність із польським музеєм. Разом з тим, музей ставав доступнішим та ближчим до українського народу, зокрема, через заборону польської та впровадження української мови.

Виставкова, пам'яткоохоронна та наукова діяльність музейних закладів в умовах радянської системи. Зважаючи на процес радянзації, однією із основних тем, що стосувалася діяльності та розвитку українських музеїв радянського періоду та висвітлювалася на сторінках періодики, була виставкова робота. Така діяльність проводилася відкрито та дозволяла говорити на потрібні радянській системі теми. Тематично виставки присвячувалися історії радянського союзу, розвитку окремих міст і сіл, пам'яткам матеріальної культури. Мета їх організації незмінна й співзвучна із метою діяльності радянського музею – пропаганда більшовицького способу життя серед місцевого населення.

Повідомлення про організацію перших виставок в західноукраїнських музеях знаходимо в львівській газеті «Червоний прапор» від 02 грудня 1939 р. Точніше зазначається, що в «музеї промислу та торгівлі у Львові» (після реорганізації отримав назву Державний обласний музей мистецького промислу) планувалося організувати пересувну виставку. Спеціально привезені експонати із Києва – збірки фотографій, ілюстрації, статистичні матеріали – мали розкрити переваги соціалістичного способу життя, проілюструвати розквіт радянського союзу і його велич. У зв'язку із мобільністю виставки передбачалося залучення до її огляду значної кількості населення. Після шести-восьми тижнів виставку мали відправити для ознайомлення в сусідні міста та села (Czerwony sztandar. 1939. 2 grudnia: 3).

Хоча прямого підтвердження перебігу виставки на шпальтах газет не виявлено, все ж

є підстави вважати, що вона відбулася. Адже у випуску львівського видання «Вільна Україна» від 29 лютого 1940 р. знаходимо повідомлення про функціонування у Львові виставки про СРСР. Тут же перераховано представлені на виставці експонати: світлини, копії історичних документів, діаграми, наукова й науково-популярна література, зразки народної творчості, які нібито демонстрували бурхливий розвиток, розквіт усіх галузей соціалістичного господарства в СРСР. Згідно повідомлення, виставка була доступною для огляду 25 днів й за цей час її відвідали близько 10 тис. осіб. Пізніше виставку було відправлено для огляду до Рави-Руської, Жовкви та Любачева (Вільна Україна. 1940. 29 лютого: 6). До початку радянської реорганізації в Раві-Руській функціонував музей, збірки якого пізніше передали до організованого Державного обласного етнографічного музею в м. Львові.

В тому ж таки музеї в квітні 1940 р. відбулася ще одна виставка – годинників, на якій було представлено більше 300 експонатів, що демонстрували розвиток годинникарської справи від XVI ст. до 1940-х рр. (Вільна Україна. 1940. 24 квітня: 6).

Таким чином, в перший період у львівських періодичних виданнях висвітлення інформації музейного характеру розпочалося одразу після окупації західноукраїнських областей радянською владою. Повідомлення в пресі відображають загальні процеси радянзації та реорганізації музеїв. Як інструмент масової популяризації радянського способу життя використовувалась музейна виставка. Однозначно, що в здійсненні своїх задумів в культурній сфері представники радянської верхівки потребували підтримки українського населення. Тому активно застосовувалась практика критики політики польської влади щодо ставлення до української культурної спадщини і вселялася віра в те, що саме радянська влада здатна по-справжньому зрозуміти важливість українських культурних надбань і забезпечити їх збереження.

Період другий. Проголошення та реалізація Постанови про реорганізацію музейної мережі регіону в травні 1940 р. безпосередньо не вплинула на висвітлення діяльності музеїв західних областей України на сторінках періодики. Адже фактично реорганізація мережі та перерозподіл колекцій, ліквідація та закриття окремих музейних закладів розпочалися ще до офіційного оприлюднення Постанови та не завершилися до кінця 1940 р. Разом з тим, реорганізовані польські та румунські музеї отримали нові назви, але не отримали відповідних приміщень або ж

були розташовані в абсолютно неадаптованих до потреб музею місцях. Однак вже в наступному 1941 р. присутність музейних закладів на сторінках преси зросла. З'явилися короткі замітки про історію створення окремих музейних закладів, огляди пам'яток, які перебували на балансі музеїв, публікації, які висвітлювали наукові дослідження співробітників музеїв, а також окремі теоретичні розвідки, присвячені виховній функції музеїв. Активно висвітлювалася виставкова діяльність окремих музейних закладів. На сторінках преси 1940–1941 рр. часто з'являються світлини виставок, частин експозиції, що дає можливість зрозуміти характер виставкової роботи.

Виставкова, пам'яткоохоронна та наукова діяльність музейних закладів в умовах радянської системи. У Державному обласному музеї мистецького промислу в м. Львові (у повідомленні вжито назву Львівський промисловий музей; тенденція використання старих назв музеїв зберігалася і в офіційній документації, і на шпальтах газет навіть після реорганізації), у липні 1940 р. пройшла фотовиставка, присвячена розбудові та розвитку Москви. Оглянути її можна було в конкретний час – з 11 до 17 години та з 19 до 23 (Czerwony Sztandar. 1940. 31 липca: 4). Пізніше, в серпні поточного року, виставка була перевезена до Чернівців (Czerwony Sztandar. 1940. 13 sierpnia: 2). Що цікаво – вхід на виставку був безкоштовним. Цей факт можна розглядати як вдалий маркетинговий хід. Адже однією з основних змін, яких зазнали музеї західних областей після приєднання до УРСР, це встановлення плати за відвідання музею. А запропонований час роботи музею на період виставки можна розглядати як спробу залучити максимальну кількість відвідувачів.

28 серпня 1940 р. на сторінках часопису «Червоний прапор» вперше з'являється згадка про Державний обласний історичний музей (в повідомленні вжито назву «Історичний музей у Львові»). Зазначено, що над формуванням його фондів працювала команда науковців під керівництвом П. Куріного з Києва. Науковий актив міста теж був залучений. Анонсовано відкриття другого залу музею з відділами про «Київську Русь, феодалізм, капіталізм та новітній час» (Czerwony sztandar. 1940. 28 sierpnia: 4). 6 вересня 1940 р. в тому ж часописі з'явилось повідомлення про відкриття відділу Київської Русі при музеї. Зазначалося, що відділ розміщений на площі Ринок в колишньому приміщенні Музею ім. короля Яна III, але досі існує потреба в додаткових площах для нового закладу. Разом з тим, до річниці «возз'єднання» України анонсовано нову пересувну виставку про

Сталіна та сталінську конституцію. Вона діяла з 17 вересня 1940 р. при музеї, пізніше планувався її переміщення на околиці Львова (Czerwony sztandar. 1940. 6 wrzesznia: 4).

У вересні 1940 р. в Державному обласному музеї мистецького промислу у м. Львові функціонувала виставка українського народного мистецтва. Серед представлених етнографічних матеріалів були тканини, килими, вишиванки, вироби з дерева, металу та глини (Czerwony sztandar. 1940. 21 wrzesznia: 6). У жовтні тут організовано виставку творів митців радянської України, яку відвідало 1400 осіб (Czerwony sztandar. 1940. 25 pazdznika: 6). Очевидно, виставки мали підкреслити значимість українців як частини радянського суспільства в такий важливий час – відзначення річниці «приєднання» територій до Української РСР. Разом з тим такі виставки мали на меті підтримувати віру українського населення в краще життя за радянської влади, ілюзію рівності народів, зацікавлення їх культурою.

У Державному обласному музеї мистецького промислу у м. Львові, згідно повідомлення в пресі, відбувалась активна підготовка до відзначення річниці входження західноукраїнських земель до складу УРСР, щоб 17 вересня 1940 р. «прийняти чисельну кількість бажаючих» ознайомитися із документами, які б детально продемонстрували переваги життя в радянській Україні. Вхід на виставку був безкоштовний (Czerwony sztandar. 1940. 4 wrzesznia: 6).

Із преси дізнаємося, що в 1941 р. у львівських музеях було організовано низку виставок. У Державному обласному етнографічному музеї функціонувала виставка «Карпати (гуцули, бойки, лемки)». Оглянути її можна було щодня з 10 до 18 години. Вартість квитка складала 50 коп., а для учасників екскурсійних груп – 10 коп., для учнів та червоноармійців – 20 коп. (Czerwony Sztandar. 1941. 6 lutego: 6; 1941. 1 lutego: 6). В Державному обласному музеї мистецького промислу в травні 1941 р. функціонувала виставка «Книга для дітей» (Czerwony Sztandar. 1941. 16 maja: 4).

У Державній обласній картинній галереї функціонувала постійна експозиція із представленими картинами художників українського живопису (Czerwony Sztandar. 1941. 18 lutego: 6), а також виставка європейського живопису (Czerwony Sztandar. 1941. 3 kwietnia: 6). 31 травня 1941 р. на шпальтах «Червоного прапору» з'явився анонс посмертної виставки картин художника І. Труша, запланованої на першу половину червня поточного року. З фото та підпису анонсу дізнаємося, що на виставці були також представлені роботи

скульптора О. Архіпенка (Czerwony Sztandar. 1941. 31 maja: 6). У червні 1941 р. в музеї діяла виставка мініатюр XVIII–XIX ст. На ній були представлені, зокрема, роботи учня придворного художника останнього польського короля Станіслава-Августа Понятовського Марчелло Баччареллі, автопортрет польського художника Францішка Тепи (Czerwony Sztandar. 1941. 17 czerwca: 4).

Випуск «Червоного прапора» за 30 січня 1941 р. містить два важливі повідомлення. Перше стосується досліджень літописного Плісненська та археологічних розкопок стародавнього Галича, організованих та проведених відомим дослідником-археологом Я. Пастернаком, а також вивчення історичного поселення Великі Вікнини, проведеного під керівництвом М. Смішка. Ця публікація насамперед переслідувала мету продемонструвати зацікавленість та сприяння радянського союзу в розвитку археології на теренах західноукраїнських земель (Czerwony Sztandar. 1941. 30 stycznia: 4).

Друге повідомлення стосується наради працівників музейних закладів Львова, яка відбулася 28 січня 1941 р. в приміщенні Державного обласного музею мистецького промислу. Присутні на нараді директори Державної обласної картинної галереї, Державного обласного історичного музею, Державного обласного етнографічного музею, Державного обласного меморіально-літературного музею імені Івана Франка та Державного обласного музею мистецького промислу прозвітували про роботу очолюваних ними музеїв за попередній рік і визначили перспективи на наступний. Ці звіти заслуховували представники обкому партії та завідувач обласним відділом мистецтв. Ключовими питаннями були: кадрове забезпечення музеїв, інвентаризація музейних колекцій, створення нових експозицій, підготовка екскурсиводів, проведення масової роботи тощо (Czerwony Sztandar. 1941. 30 stycznia: 6). Відзначимо, що днями раніше, 25 січня 1941 р. з'явилася Постанова виконавчого комітету Львівської обласної ради депутатів трудящих «Про стан роботи музеїв», у якій відзначалися слабкі сторони реорганізації музейних закладів області, зокрема, необізнаність наявних кадрів із принципами радянського музейництва, незавершений процес перерозподілу музейних експонатів, відсутність належних приміщень для потреб музеїв тощо (ДАЛО. Ф. 163. Оп. 1. Спр. 254. Арк. 42).

Історичні замітки про музейні заклади та пам'ятки. У місцевій пресі 1940–1941 рр. радянська влада починає проводити активну просвітницьку роботу, зокрема, все частіше висвітлю-

вати історію окремих архітектурних, історичних, інших пам'яток. Так, 28 лютого 1941 р. на сторінках «Червоного прапора» опубліковано статтю про Підгорецький замок, який перебував на балансі Державної обласної картинної галереї Львова. Тут описана історія побудови замку та особливості його функціонування за різних власників. У цей час у замку функціонували експозиційні зали під назвами «рицарський», «кармазиновий», «китайський», «золотий», «жовтий», «зелений», «зал мозаїки», «зал дзеркал». Стелю прикрашали малюнки сцен баталій та міфології руки нідерландського художника Йоханна де Бана. Станом на час публікації статті в замку знаходилося 117 портретів, 279 картин, 37 одиниць гусарських обладунків та кольчуг, 6 гармат, 20 мінометів, 2 хоругви, 6 гетьманських наметів та ін. (Czerwony Sztandar. 1941. 28 lutego: 6).

Таким чином, на сторінках львівських часописів «Червоний прапор» та «Вільна Україна» найкраще представлена діяльність двох музейних закладів Львова: Державного обласного музею мистецького промислу та Державної обласної картинної галереї. Разом з тим активно висвітлювалася організація виставок, їх тематика, підготовка до відкриття, ін. Загалом у львівській пресі другого періоду простежується значне пожвавлення в музейному житті: здійснення наукової, виставкової діяльності, просвітницькі ініціативи, розширення присутності музеїв в періодиці, поява фото із виставок тощо.

Музейне життя на сторінках часописів «Радянська Волинь», «Червоний прапор», «Вільне життя», «Радянська Буковина», «Більшовицька правда», що виходили у 1939–1941 рр. в Луцьку, Рівному, Тернополі, Чернівцях та Дрогобичі.

У місцевій пресі, що виходила в означений хронологічний період у Волинській, Рівненській, Станіславській, Тернопільській, Дрогобицькій та Чернівецькій областях, діяльність локальних музеїв висвітлена частково або ж не представлена взагалі. Однією з причин є те, що більшість музеїв не мали належних приміщень для здійснення музейної діяльності, зокрема, розгортання експозицій та збереження фондів. Ще частина музеїв потребувала значної реорганізації експозицій відповідно до потреб радянського музейництва. Тому у періодичних виданнях часто зустрічаються повідомлення про музейні події Української РСР загалом і окремі заходи з життя музеїв західноукраїнських областей. В основному теми повідомлень стосуються виставкової, пам'яткоохоронної та наукової діяльності музейних закладів в умовах

радянської системи, відкриття нових музеїв, реорганізації діючих, історії окремих музейних предметів з фондів збірок.

Виставкова, пам'яткоохоронна та наукова діяльність музейних закладів в умовах радянської системи.

З повідомлення від 10 жовтня 1940 р. в газеті «Більшовицька правда» дізнаємося про створення в Дрогобичі комітету з охорони та збереження історико-культурних, архітектурних та археологічних пам'яток. Головою призначено Данілова з обласного комітету у справах мистецтв, заступником – Кравця з облнаросвіти, а серед членів були директори музеїв в Дрогобичі та Самборі – Завгородній та Филипчак відповідно. До обов'язків комітету належали облік та охоронна пам'яток (Комітет по охороні пам'ятників, 1940: 4). А вже через місяць з матеріалів газети дізнаємося, що створені на місцях комітети (організовані також у Львові та Тернополі) із своїм завданням не справилися. Така теза прозвучала на першому засіданні урядового Комітету з охорони пам'яток культури. На думку представника Наркомосу на прізвище Гезель, бездіяльність комітетів призвела до пошкоджень об'єктів культурної спадщини, а представники місцевих органів вдали своїми діями спотворили чимало пам'яток. Загалом діяльність Комітету була визнана незадовільною (Більшовицька правда. 1940. 11 листопада: 4).

На сторінках рівненського часопису «Червоний прапор» від 27 жовтня 1940 р. знаходимо повідомлення про наукову діяльність Державного міського історико-археологічного музею у м. Дубно. У ході археологічних розкопок в селі Детиничі Вербського району працівники музею виявили кілька стоянок і курганів бронзового віку. Планувалася також експедиція до села Листвин Дубнівського району, де планувалося обстежити давньоруське городище (Червоний прапор. 1940. 27 жовтня: 4).

У квітні 1941 р. в Державному історико-етнографічному музеї у м. Самборі відбулася нарада музеологів Дрогобицької області. На відміну від Львова тут звітували про роботу музею перед представниками обласного відділу народної освіти (Більшовицька правда. 1941. 5 квітня: 3). Нарада відбулася не в Дрогобичі через причину відсутності тут діючого музею. Такий планувалося відкрити в обласному центрі до літа 1941 р. (Більшовицька правда. 1941. 17 травня: 4). Повідомлення про діючу виставку «Карпати» при Державному обласному етнографічному музеї у Львові знаходимо на сторінках часопису «Більшовицька правда». Відомо, що виставка розміщува-

лася в чотирьох кімнатах. У першій з них подавалася загальна інформація про розселення у давні часи лемків, бойків та гуцулів, експонувалися карти та світлини. У другій і третій кімнатах розташовувалися етнографічні матеріали (дерев'яні вироби, тканини, одяг), у четвертій – предмети побуту (Більшовицька правда. 1941. 4 червня: 4).

Створення нових музейних закладів. Після приєднання до Української РСР Північної Буковини та утворення 7 серпня 1940 р. Чернівецької області в луцькій газеті «Радянська Волинь» від 14 серпня 1940 р. розміщено повідомлення про організацію у Чернівцях музею «образотворчого мистецтва і краєзнавства» (Вільна Україна. 1940. 29 лютого: 6). А в місцевій газеті «Радянська Буковина» демонструвалося фото із зображенням місця майбутнього розташування музейного закладу – колишньої резиденції митрополитів Буковини та Далмації. Тут майбутній музей підписаний як «історико-етнографічний» (Радянська Буковина. 1940. 31 грудня: 6). Задум було реалізовано 23 листопада 1940 р., коли на базі існуючих Буковинського крайового та Українського етнографічного осередків створено краєзнавчий музей у Чернівцях. Фото музею з'явилося також на сторінках львівського часопису «Червоний прапор» від 16 січня 1941 р. (Czerwony Sztandar. 1941. 16 stycznia: 6) та дрогобицької газети «Більшовицька правда» від 21 січня 1941 р. (Більшовицька правда. 1941. 25 травня: 4). Цікаве повідомлення знаходимо в часописі «Вільне життя» від 26 січня 1940 р. під заголовком «Розквітає радянська культура», підписане Є. Іванюком – інспектором політосвіти Бережанського району Тернопільської області. Інспектор анонсує відкриття у Бережанах історико-природничого музею, запланованого невдовзі (Вільне життя. 1940. 26 січня: 3).

Перше повідомлення про відкриття музею в Дрогобичі з'явилося на сторінках «Більшовицької правди» від 09 червня 1940 р. Тут йдеться про відкриття обласного художнього музею (згідно Постанови в Дрогобичі мали організувати Державний обласний історичний музей). До музею передавалися твори образотворчого мистецтва з палаців представників давнього польського шляхетського роду Ланцкоронських в Роздолі і Комарно. У музеї планувалося організувати відділи: західноєвропейської культури, радянської і народної творчості (Більшовицька правда. 1940. 9 червня: 4). Однак з повідомлення від 17 травня 1941 р. у газеті «Більшовицька правда» дізна-

ємося, що відкриття музею в Дрогобичі досі не відбулося. Автор повідомлення – директор новоорганізованого закладу Д. Завгородній. Він повідомляє, що колекції музею сформовані в процесі реорганізації музейної мережі. Природничі предмети до закладу надійшли з колишньої академії ордена єзуїтів. Шляхом проведеної націоналізації приватних колекцій до музею потрапили колекції з палацу Ланцкоронського в Роздолі. Тому не дивно, що серед чотирьох утворених відділів (природничий, історичний, відділ мистецтв і відділ соціалістичного будівництва) при музеї найбільшими були природничий та мистецтв. Серед наявних у музеї творів мистецтв – роботи Рафаеля Санті, Мікеланджело, Тиціана, Рубенса, Рембрандта, інших відомих митців. Планувалося також відкриття виставки, присвяченої Івану Франку, організація археологічних розкопок. Однак, як і більшість новостворених музеїв, заклад зіткнувся з проблемою нестачі музейних працівників та наявності належного приміщення (Більшовицька правда. 1941. 17 травня: 4). Днями пізніше в часописі з'явилося фото із зображенням будинку, в якому розмістився Державний обласний історичний музей у м. Дрогобич (Більшовицька правда. 1941. 17 травня: 4).

Висновки. Таким чином, радянська партійна преса попри ідеологічну заангажованість є важливим джерелом дослідження функціонування музеїв західноукраїнських областей в період 1939–1941 рр. Її матеріали дають можливість простежити зміни у функціонуванні музейних закладів з упровадженням радянської реорганізації музейної мережі, націоналізації та розпорощення музейних колекцій та збірок, видозміни виставкової та наукової діяльності музейних закладів – всі ці процеси знайшли відображення в повідомленнях місцевої періодики.

Разом з тим аналіз повідомлень у пресі доводить, що на функціонування музеїв західних областей України прийнята у 1940 р. Постанова мала опосередкований вплив. Реорганізація музейної мережі відбувалася повільними темпами, зустрічалося чимало труднощів з підбором музейних співробітників, не вистачало приміщень для розгортання нових музейних експозицій. Тому діяльність низки музейних закладів західноукраїнських областей залишалася поза увагою преси, оскільки висвітлювати труднощі і суперечливі сторони організації музейної справи не входило у плани радянського керівництва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Більшовицька правда* – орган Дрогобицького обкому, міському КП(б)У та облвиконкому. 1940.
2. *Більшовицька правда* – орган Дрогобицького обкому, міському КП(б)У та облвиконкому. 1941.
3. *Вільна Україна* – орган Львівського обкому, міському КП(б)У та облвиконкому. 1940.
4. *Вільне життя* – орган Тернопільського обкому і міському КП(б)У та облвиконкому. 1940.
5. Горак І. Музею Івана Франка – 75! *Науковий вісник Музею Івана Франка у Львові*: Перші кроки (документи і матеріали про створення музею Івана Франка у Львові). 2012. Вип. 12. С. 9–143.
6. Державний архів Львівської області. Ф. Р-163. Оп. 1. Спр. 254. 46 арк.
7. Дзиубан, Р. Розпорошені скарби: доля збірок музею ім. Любомирських у складі Львівської філії бібліотеки Академії Наук УРСР (1939–1941). *Записки Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника*: збірник наукових праць НАН України, ЛННБ України ім. В. Стефаника. 2012. Вип. 4 (20). С. 456–470.
8. Кубійович В. Наукове Товариство ім. Шевченка у 1939–1952 рр. / Володимир Кубійович : відбитка з «Українського Історика». 1973. Ч. 1–2. https://shron1.chtyvo.org.ua/Kubiovych/Naukove_Tovarystvo_im_Shevchenka_u_19391952_pp.pdf (дата звернення 15.01.2024).
9. Лавнічек М. Реорганізаційні процеси в музейній галузі західних областей України у 1939–1941 рр. та їх вплив на діяльність Волинського краєзнавчого музею. *Волинський музейний вісник*. 2016. Вип. 8. С. 33–36.
10. Овсійчук В. До історії галереї мистецтв у Львові. *Львівська галерея мистецтв*: Дослідження і матеріали. 2017. Вип. 2. С. 97–106.
11. Омельченко Ю. Музейне будівництво на Україні в 1921–1944 рр. *Український історичний журнал*. 1975. № 3. С. 122–128.
12. Петровський О. Охорона культурної спадщини у Тернопільській області УРСР (вересень 1939 – червень 1941 рр.). *Наукові записки Терноп. нац. педагог. ун-ту імені Володимира Гнатюка*. Серія: Історія. 2013. Вип. 1 (1). С. 152–158.
13. Рябчикова Ф. Музейництво на західноукраїнських етнічних землях у 1939–1941 рр. *Волинський музейний вісник*: Музеї у дослідженні та збереженні пам'яток культурної спадщини західноукраїнських етнічних земель. 2012. Вип. 4. С. 12–20.
14. Скрипник Г. Етнографічні музеї України. Становлення і розвиток. Київ. 1989. 304 с.
15. Терський С. В. Музейна справа та археологічні дослідження на теренах Галичини та Волині в роки Другої світової війни. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*: Держава та армія. 2005. № 541. С. 39–48.
16. Терський С. В. Реформування музеїв Галичини на початку Другої світової війни. *Військово-науковий вісник*. Львів, 2013. Вип. 19. С. 144–155.
17. *Радянська Буковина* – орган Чернівецького обкому, міському КП(б)У та облвиконкому. 1940.
18. *Радянська Волинь* – орган Волинського обкому КП(б)У. 1940.
19. *Червоний прапор* – орган Рівненського обласного комітету КП(б)У та обласної Ради народних депутатів. 1940.
20. *Червоний прапор* – орган Рівненського обласного комітету КП(б)У та обласної Ради народних депутатів. 1941.
21. *Czerwony sztandar* – organ tymczasowego zarządu obwodu Lwowskiego. 1939.
22. *Czerwony sztandar* – organ tymczasowego zarządu obwodu Lwowskiego. 1940.
23. *Czerwony sztandar* – organ tymczasowego zarządu obwodu Lwowskiego. 1941.
24. Dariusz Matelski. Losy polskiego dzieziectwa kultury na radzieckiej Ukrainie (1922–1991). *Nowa Polityka Wschodnia*. 2015. № 2 (9). 105–130.
25. Horban Iryna. Życie muzealne we Lwowie. Rok 1939. Stan badań nad wielokulturowym dziedzictwem dawnej Rzeczypospolitej. 2010. Т. II. 19–29. URL: https://repcyfr.pl/Content/2376/03_horban.pdf?handler=pdf (дата звернення 15.01.2024).
26. Maciej Matwijów. Muzea lwowskie wczoraj i dziś. *Niepodległość i Pamięć*. 2006. № 24. 175–196.

REFERENCES

1. Bilshovytska pravda – orhan Drohobytskoho obkomu, miskomu KP(b)U ta oblvikonkomu [Bolshevik Truth – an organ of the Drohobych Regional Committee, the city CP(B)U and the regional executive committee.]. 1940 [in Ukrainian].
2. Bilshovytska pravda – orhan Drohobytskoho obkomu, miskomu KP(b)U ta oblvikonkomu [Bolshevik Truth – an organ of the Drohobych Regional Committee, the city CP(B)U and the regional executive committee.]. 1941 [in Ukrainian].
3. Vilna Ukraina – orhan Lvivskoho obkomu, miskomu KP(b)U ta oblvikonkomu [Free Ukraine – an organ of the Lviv regional committee, the city CP(B)U and the regional executive committee.] 1940 [in Ukrainian].
4. Vilne zhyttia – orhan Ternopilskoho obkomu i miskkomu KP(b)U ta oblvikonkomu [Free life – an organ of the Ternopil Regional Committee, the city committee of the CP(B)U and the regional executive committee]. 1940 [in Ukrainian].
5. Horak I. (2012) Muzeiu Ivana Franka – 75! [Ivan Franko Museum is 75] Naukovyi visnyk Muzeiu Ivana Franka u Lvovi: Pershi kroky (dokumenty i materialy pro stvorennia muzeiu Ivana Franka u Lvovi) – Scientific Bulletin of the Ivan Franko Museum in Lviv: First steps (documents and materials on the creation of the Ivan Franko Museum in Lviv), 12. 9–143 [in Ukrainian].
6. Derzhavnyi arkhiv Lvivskoi oblasti [State Archives of Lviv region]. F.R-163. Op. 1. Spr. 254. 46 ark.
7. Dziuban, R. (2012) Rozporosheni skarby: dolia zbirk muzeiu im. Liubomyrskykh u skladi Lvivskoi filii biblioteki Akademii Nauk URSR (1939–1941) [Scattered treasures: the fate of the collections of the Lubomyrski Museum as part of the Lviv branch of the Library of the Academy of Sciences of the USSR (1939–1941)]. Zapysky Lvivskoi natsionalnoi naukovoii biblioteki Ukrainy imeni V. Stefanyka: zbirnyk naukovykh prats NAN Ukrainy, LNNB Ukrainy im. V. Stefanyka – Notes

of the V. Stefanyk Lviv National Scientific Library of Ukraine: a collection of scientific papers of the National Academy of Sciences of Ukraine, V. Stefanyk Lviv National Scientific Library of Ukraine. 4 (20). 456–470 [in Ukrainian].

8. Kubiiovych V. (1973) Naukove Товариство ім. Шевченка у 1939–1952 рр. [Shevchenko Scientific Society in 1939–1952]. Zapysky Lvivskoi vidbytky z «Ukrainskoho Istoryka» – A reprint from the Ukrainian Historian https://shron1.chtyvo.org.ua/Kubiiovych/Naukove_Tovarystvo_im_Shevchenka_u_19391952_pp.pdf (application date January 15, 2024) [in Ukrainian].

9. Lavnichek M. (2016) Reorhanizatsiini protsesy v muzeinii haluzi zakhidnykh oblastei Ukrainy u 1939–1941 rr. ta yikh vplyv na diialnist Volynskoho kraieznavchoho muzeiu [Reorganization processes in the museum industry of the western regions of Ukraine in 1939–1941 and their impact on the activities of the Volyn Museum] Volynskiy muzeinyi visnyk – Volyn Museum Bulletin, 8. 33–36 [in Ukrainian].

10. Ovsiichuk V. (2017) Do istorii halerei mystetstv u Lvovi [To the history of the art gallery in Lviv]. Lvivska halereia mystetstv: Doslidzhennia i materialy – Lviv Art Gallery: Research and materials, 2. 97–106 [in Ukrainian].

11. Omelchenko Yu. (1975) Muzeine budivnytstvo na Ukraini v 1921–1944 rr [Museum construction in Ukraine in 1921–1944] Urainskyi istorychnyi zhurnal – Ukrainian Historical Journal, 3. 122–128 [in Ukrainian].

12. Petrovskiy O. (2013) Okhorona kulturnoi spadshchyny u Ternopilskii oblasti URSR (veresen 1939 – cherven 1941 rr.) [Protection of Cultural Heritage in the Ternopil Region of the Ukrainian SSR (September 1939 – June 1941)]. Naukovi zapysky Ternop. nats. pedahoh. un-tu imeni Volodymyra Hnatiuka. Serii: Istorii – Scientific notes of Ternopil National Pedagogical University named after Volodymyr Hnatiuk. Series: History, 1 (1). 152–158 [in Ukrainian].

13. Riabchykova F. (2012) Muzeinytstvo na zakhidnoukrainskykh etnichnykh zemliakh u 1939–1941 rr. [Museum Studies in Western Ukrainian Ethnic Lands in 1939–1941.] Volynskiy muzeinyi visnyk: Muzei u doslidzhenni ta zberezheni pamiatok kulturnoi spadshchyny zakhidnoukrainskykh etnichnykh zemel – Volyn Museum Bulletin: Museums in the study and preservation of monuments of cultural heritage of Western Ukrainian ethnic lands, 4. 12–20 [in Ukrainian].

14. Skrypnyk H. (1989) Etnohrafichni muzei Ukrainy. Stanovlennia i rozvytok [Ethnographic museums of Ukraine. Formation and development] Kyiv, 304 [in Ukrainian].

15. Terskyi S. (2005) Muzeina sprava ta arkheolohichni doslidzhennia na terenakh Halychyny ta Volyni v roky Druhoi svitovoi viiny [Reforming the Museums of Halychyna at the Beginning of the Second World War] Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politekhniky»: Derzhava ta armii – Bulletin of National University of Lviv Polytechnic: State and Army, 541. S. 39–48 [in Ukrainian].

16. Terskyi S. (2013) Reformuvannia muzeiv Halychyny na pochatku Druhoi svitovoi viiny [Reforming the Museums of Halychyna at the Beginning of the Second World War] Viiskovo-naukovyi visnyk. Lviv – Bulletin of National University of Lviv Polytechnic: State and Army, 19. 144–155 [in Ukrainian].

17. Radianska Bukovyna – orhan Chernivetskoho obkomu, miskomu KP(b)U ta oblyvkonkomu [Soviet Bukovyna – an organ of the Chernivtsi Regional Committee, the city CP(B)U and the regional executive committee.] 1940 [in Ukrainian].

18. Radianska Volyn – orhan Volynskoho obkomu KP(b)U [Soviet Volyn – an organ of the Volyn Regional Committee of the CP(B)U] 1940 [in Ukrainian].

19. Chervonyi prapor – orhan Rivnenskoho oblasnoho komitetu KP(b)U ta oblasnoi Rady narodnykh deputativ [Red Flag – an organ of the Rivne Regional Committee of the CP(B)U and the Regional Council of Peoples Deputies] 1940 [in Ukrainian].

20. Chervonyi prapor – orhan Rivnenskoho oblasnoho komitetu KP(b)U ta oblasnoi Rady narodnykh deputativ. [Red Flag – an organ of the Rivne Regional Committee of the CP(B)U and the Regional Council of People’s Deputies] 1941 [in Ukrainian].

21. Czerwony sztandar – organ tymczasowego zarządu obwodu Lwowskiego [Red Flag – an organ of the Rivne Regional Committee of the CP(B)U and the Regional Council of People’s Deputies] 1939 [in Polish].

22. Czerwony sztandar – organ tymczasowego zarządu obwodu Lwowskiego [Red Flag – an organ of the Rivne Regional Committee of the CP(B)U and the Regional Council of People’s Deputies] 1940 [in Polish].

23. Czerwony sztandar – organ tymczasowego zarządu obwodu Lwowskiego [Red Flag – an organ of the Rivne Regional Committee of the CP(B)U and the Regional Council of People’s Deputies.] 1941 [in Polish].

24. Dariusz Matelski. (2015) Losy polskiego dziedzictwa kultury na radzieckiej Ukrainie (1922–1991) [The fate of Polish cultural heritage in Soviet Ukraine (1922–1991)] Nowa Polityka Wschodnia – New Eastern Policy, 2 (9). 105–130 [in Polish].

25. Horban Iryna. (2010) Życie muzealne we Lwowie. Rok 1939. Stan badań nad wielokulturowym dziedzictwem dawnej Rzeczypospolitej [Museum life in Lviv. 1939. The state of research on the multicultural heritage of the former Republic] URL: https://repcyfr.pl/Content/2376/03_horban.pdf?handler=pdf (date of application 15.01.2024) [in Polish].

26. Maciej Matwijów. (2006) Muzea lwowskie wczoraj i dziś [Niepodległość i Pamięć Lviv museums of yesterday and today. Independence and Memory], 24. 175–196 [in Polish].